

Köpi protest suurelt ja punaselt. Foto: Triin Pitsi

PILGUHEIT BERLIINI MITTE TÄIESTI TAVALISTESSE MAJADESSE

TRIIN PITSI, EKA urbanistika MA

Skvottimise¹ ajalugu Berliinis on pikk ja kuulsaks saanud just seetõttu, et hõivatud majade arv on olnud fenomenalselt suur ning vastupanu nende laiali ajamisele küllaltki jõuline. Berliinis on skvotid täiesti kindlasti osa selle linna olemusest ja millestki, mida võib nimetada linnakultuuriks. Püüdsin linna küllastades välja uurida, mis on saanud liikumisest tänaseks.

Alustada tuleks ehk sellest, et tänapäeval Berliinis skvotte tegelikult pole, sest ametlikult on nad kõik tuntud kui **houseproject**¹id ehk maja- või elamuprojektid, nimetage, kuidas tahate. See tähendab, et keegi kuskil üüri maksmata ei ela, aga üldjuhul makstakse uutele omanikele² turuhinnast märksa odavamalt renti. Leidub ka ühisomanduses olevaid maju – skvotterid on need välja ostnud. Kuid vastavalt definitsioonile pole enam sellisel juhul tegu niiõelda päris skvotiga.

Sattusin Berliinis kahte majja, mille olevik on väga erinev, aga ajalugu ometi sarnane. Kunagi olid need n-ö päris skvotid, mille hõivasid noored, kes uskusid anarhia võidukäiku. Nende majade pärast peeti Berliini tänavatel raevukaid lahinguid. See oli müüri langemise järgne **vaakumilaadne olukord ühiskonnas**, mil tundus, et kõik on võimalik.

1. Teema on kindlasti keerukam, kui ühes artiklis käsitleda saab. Termin skvott iseenesest ei ole kaugeltki üheselt mõistetav. Minu tõlgenduses on skvottimine kinnisvara hõivamine selleks seaduslikku õigust omamata ja selle eest tasumata. Kui majja asutakse omaniku nõusolekul ja/või makstakse renti, siis pole enam tegu skvottimisega. Ka teaduslikus kirjanduses defineeritakse skvotti samalaadselt.

2. Pärast Saksamaa ühendamist 1990. aastal läks enamik senini riigiomandisse kuulunud kinnisvarast tagasi õigusjärgsetele omanikele.

LINNAUDE

Kreutzigerstraße

Fotod: Kaija-Luisa Kurik

Maja **Kreutzigerstraße** nimelisel tänaval on kõike muud kui midagi, mis võiks seostuda sõnaga skvott. Maja on ruumikas ja korralikult renoveeritud ning sisaldab kõiki tänapäevaseid mugavusi. Pidin tõdema, et Eesti mõistes oleks tegu üsna luksusliku elamisega. Majas elab ka noori, kuid enamik asukatest on juba keskeas ja väikeste lastega. Paljud praegustest elanikest olid müüri langemise järel selle maja ebaseaduslikult hõivanud ja sinna jäänudki. Kui 1990. aastate alguses parandati seda üsna elamiskõlbmatut Ida-Berliini maja omade vahenditega, siis 2000. aastatel saadi juba riigilt toetust hoone korda tegemiseks. Lisandus ka võimalus maja ühisomandisse osta.

Kuigi kogu maja jätab õdusa ja perekeskse mulje, on elu Kreuztiggerstraßeel asuvas skvotis suhteliselt reglementeeritud. Sinna elama asumine tähendab kohustusi nii maja kui ka kogukonnaprojektide ees: majas on oma **traditsioonilised üritused**, lisaks organiseeritakse igal aastal tänavafestivali. Uued elanikud valitakse tuttavate kaudu. Iga uustulnuk läbib ca. kolmekuulise katseaja. Kindlasti ei taheta üürilisteks inimesi, kes otsivad vaid odavat elukohta. Üürile ja kogukondlikele kohustustele lisanduvad ka muud rahalised kohustused, näiteks igakuine panus ühiskassasse, mis enamjaolt tähendab toidukraami ostmist teatud summa ulatuses.

Kreutzigeri sissepääs

Foto: Triin Pitsi

Kui levinud nägemus skvotteritest viitab hipiliku elulaadiga inimestele, kes töö ei käi, on kindlasti taimetoitlased ja ekstreemsusteni ökoloogilist eluviisi pooldavad, siis kummaski minu külastatud Berliini majas sellistele **stereotüüpidele tõestust ma ei leidnud**. Kreuztiggerstraße elanikud käivad üldiselt palgatööl – on sotsiaaltöötajaid, ehitajaid, muusikuid, apteekreid, õppejõude jne. Ka lapsed õpivad, vastupidiselt üldlevinud arvamusele, tava-koolides. Kuigi tarbitakse palju ökotooteid ja tegeletakse taaskasutusega, ei esine selles osas mingeid äärmuslikke mõtteviise. Paljud on küll taimetoitlased või veganid, aga sellegipoolest pole lihasöömine majas taunitud.

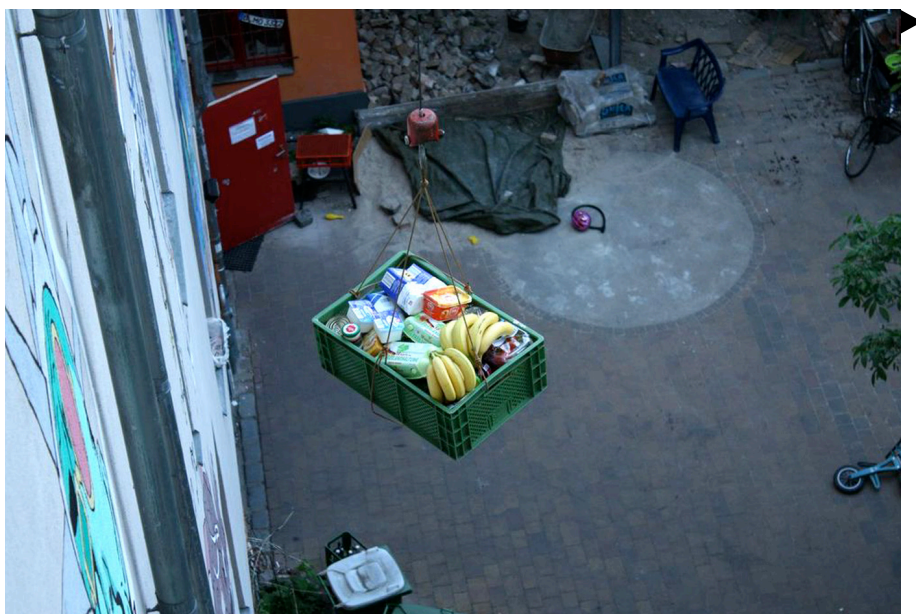
Majas tegutseb avalik kino ja baar. Kino näitab filme iga päev, 365 päeva aastas. Peale selle on tegemist ehk ainukesest kinoga Berliinis, kus on

LINNAUIDE

suitsetamine lubatud. Baaris korraldatakse umbes kolm korda nädalas VoKü't. **VoKü** ehk **Volxküche**³, sõna-sõnalt rahva köök, on enamikes majaprojektides korraldatav toitlustus, kus pakutakse taskukohaste hindadega tervislikku toitu. VoKü't külastavad tihti ka need, kes muidu skvottidesse ei satu.

Lisaks asub skvotis ka psühholoogiliste probleemidega inimestele mõeldud tugi- ja infokeskus. Nii baar, kino, VoKü kui ka tugi- ja infokeskus ongi loodud eesmärgiga pakkuda võimalust vähesema rahaga toime tulla. See on oluline aspekt Berliini gentrifikatsiooni vähendamisel, mille tõttu vähem jõukad inimesed on sunnitud kolima aina kaugemale linna keskmest.

3. LOE LISAKS: de.wikipedia.org/wiki/Volxk%C3%BCche

Suure "pere" toidukraam
Foto: Triin Pitsi

Köpenicker Straße 137 ehk lühidalt Köpi on üks Berliini kurikuulsamaid skvotte. Esimesel pilgul ängistasid mind pildistamist keelavad sildid ja pigem ebasõbralike koerte rohkus. Samas avaldas maja massiivsus ja alternatiivne ilme otsekohe muljet. Köpi sarnaneb pigem hästi kaitstud kindlusega ja erineb vägagi koduse miljööga majast Kreuzzigerstraße'l. Viiel korrusel elab lugematu arv inimesi, maja ise on üsna räämas tondilossi olekuga. Esimese asjana sain teada, et Köpis elas pikka aega keegi Eestist. Miskipärast ma ei imesta – eestlane igas sadamas, miks mitte ka Köpis, Berliini legendaarses skvotis.

Köpit on 1990. aastatest alates püütud mitmetel oksjonitel maha müüa, omanikke on olnud mitmeid. Köpi elanikud on oma koduks saanud maja eest korraldanud sadu proteste ning miitinguid, mis on potentsiaalsed arendajad eemale peletanud. Köpi kaitseks on toimunud kümneid aktsioone, mitte ainult Berliinis, vaid kogu Saksamaal ja ka mujal Euroopas. Vaatamata kõigele leidis hoone paar aastat tagasi siiski ostja. Skvoti elanikud võitsid kohtus ja uus omanik sõlmis köpilastega 30-aastase lepingu, mis garanteerib, et selle aja jooksul üür ei tõuse. Üürihind koos kommunaalmaksudega jääb Köpis praegu 70 euro kanti. Ei tasuks unustada, et tegu on Berliini kesklinnaga (linnajagu Mitte).

Köpi on mõju avaldanud ümberkaudsetele kruntidele. Vahetus raadiuses on märgata palju tühjalts seisvaid hooneid. Neist humoorikam lugu on seotud

LINNAUIDE

kõrvalkrundiga, millele umbes viis aastat tagasi planeeriti rajada vanadekodu. Kõrvalkrundi omanikel polnud aga aimugi naabruskonnast. Ajaks, kui naabritega tutvust tegema mindi, oli pool ehitatavast vanadekodust juba püsti. Ei tea, kas oli asi ootamatus pankrotis või milleski muus, aga ehitus pooleli jäigi. Nüüd saab pooleli oleva hoone seintel *grafitiga* kätt harjutada.

Elamised Kõpis on jagatud korteriteks ja iga leibkond otsustab uute elanike vastu võtmise omavahel. Igal pühapäeval on maja üldkoosolek, kus arutatakse ühiselt elanike muresid. Paljud elanikud on Kõpis üles kasvanud. Täna on seltskond nooremapoolne ja lastega peresid seal peaaegu ei leidugi. Reegleid majas praktiliselt ei olegi. Maja haldamine käib vabatahtlikkuse põhjal.

Kõpi on tuntud baari ja kontserdiruumiga alternatiivsete ürituste korraldamise paigana. Suurkontsertidele on kohale tulnud isegi kuni tuhat inimest. Kontsertide korraldamisega kogutud rahaga tehakse hädavajalikud remonditööd ja makstakse õigusabi eest⁴.

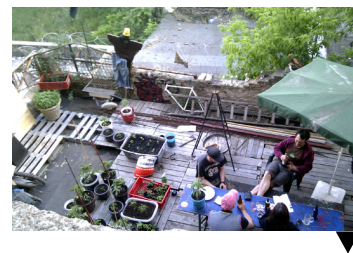
Kõpi on üldiselt kogu aeg avatud turistidele ja väidetavalt kõigile, kes nende väärtusi jagavad. Ja turistide seas on endised skvotid saanud populaarseks, sest inimesed tajuvad hästi kuivõrd see on **osa Berliini linnakultuurist**.

Kõike arvestades tundub paraku, et kunagisest skvotterite mekast on järgi jäänud sama palju kui Berliini müürist. Uute majade hõivamist näevad skvotterid pigem pessimistlikes toonides. Neile teeb ka pahameelt ühiskonna negatiivne hoiak ning meedias loonud kuvand skvotterist kui kurjategijaist.

Püüdsin kahe maja elanike käest uurida, mis põhjustel ei ole Berliinis enam ühtegi n-ö päris skvotti. Samuti huvitas mind, mis on saanud 1990. aastate alguses, hõivamise kõrgajal, tekkinud 300-400 skvotist. Tuli välja, et paarkümmend maja on endised skvotterid välja ostnud, kuid paljud maksavad lihtsalt renti uutele omanikele. Ühisomandi vastu räägib see, et enamikel skvottijatest pole piisavaid rahalisi vahendeid, sest omanikuks olemine eeldab suuri väljaminekuid.

Uute skvottide teket takistab aga asjaolu, et kohalikud võimud ja politsei on hästi valmistunud igasuguste hõivamiskatsete peatamiseks ning teatakse, kuidas hõivajatest kiiresti ja tulusalt lahti saada.

Kommuunielu sellistes majaprojektides on kerge kritiseerida, aga ka liialt idealiseerida. Nagu igas ühiskonnas, on ka skvottide mikroühiskondades väga erinevaid inimesi. Kõik ei arva sugugi ühtemoodi ega ole radikaalselt riigi- ega õigussüsteemi vastu. Oluline on, et mõeldakse natuke teistmoodi kui üleüldine mass, ja vähemalt küsitakse, kas see n-ö peavoolus elamine on ikka parim võimalik.

Kõpi rahvas rõdul aega veetmas.

Foto: Triin Pitsi

4. Kuigi Kõpi elanikel on küllalt vastupanu ja protestijõudu, siis juriidiline abi kulub aeg-ajalt ikka ära.